جشن فارغ‌التحصیلی ۵۰۰ دانشجوی خارجی در دانشگاه تبریز سال ۹۶/عکس: ایرنا

مهمانان ویژه

با وجود ظرفیت مناسب اما ایران هنوز نتوانسته در حوزه جذب دانشجوی خارجی به جایگاه قابل قبولی برسد

میثم اسماعیلی

جامعه

تا بوده حرف از فرار مغزها بوده اما سمت دیگر این ماجرا هیچ‌گاه آن‌طور که باید به چشم نیامده است. در چند دهه اخیر همیشه گلایه از این بوده که چرا مهاجرت نخبه‌های ایرانی بازگشتی ندارد یا چرا به همان میزان که در صادرات مغزهای ایرانی فعال هستیم در واردات آن کوتاهی کرده‌ایم؟ اصلا سهم ما در جذب دانشجویان خارجی در همه این سال‌ها چقدر بوده است؟ دلیل این گزارش با همین سوالات کلید خورده اما سرانجامش محدود به یافتن پاسخ به این پرسش‌ها نمانده، چراکه پاسخ این پرسش‌ها را نمی‌توان تنها در اعداد و ارقام و آمارهای اعلام شده جست. همان‌قدر تفاخر به تعداد بالای حضور دانشجویان خارجی در ایران سطحی‌نگری است که در همین ارتباط در ورطه خودتحقیری بیفتیم. چندی پیش آماری در فضای مجازی دست‌به‌دست می‌شد مبنی بر حضور ۴۰هزار دانشجوی خارجی در ایران؛ آماری که باعث قرائت‌های متفاوتی از این حضور شده بود. برخی کاربران فعال فضای مجازی این تعداد را باعث افتخار و به نوعی به کیفیت بالای نظام آموزش‌عالی ایران نسبت می‌دادند و معتقد بودند جامعه ایرانی عادت دارد خوبی‌های خودش را نبیند و در مقابل عده‌ای معتقد بودند مقایسه این تعداد با موج مهاجرت نخبه‌ها از ایران از اساس اشتباه است و دلیل این حضور را به نوعی تجارت دانشجو می‌دانستند که در همه جای دنیا معمول است. هر چند رد این بحث‌ها به مسائل فراتری از میزان حضور دانشجویان خارجی در ایران کشیده شده اما سوال این است میزان حضور دانشجویان خارجی در ایران چقدر است؟ از این حضور به ایران چه سودی می‌رسد و بررسی آماری این تعداد افراد چه نتایجی به همراه دارد؟ آیا حضور ۴۰هزار دانشجوی خارجی را باید به کیفیت نظام آموزش‌عالی و جذابیت دانشگاه‌های ایران نسبت بدهیم؟ یا بحران صندلی‌های خالی و کمبود دانشجویان ایرانی به نوعی در افزایش این حضور موثر بوده است؟

یافتن آمار مستند در هر حوزه‌ای در ایران کار مشقت‌بار و زمان‌بری است. فارغ از این، اعتبار آن هم همیشه مورد تشکیک بوده است، چه این آمار میزان مبتلایان و کشته‌های کرونایی باشد و چه حالا که حرف از تعداد دانشجویان خارجی مشغول به تحصیل در ایران مطرح است. آبان سال گذشته عبدالحمید علیزاده، مدیرکل امور دانشجویان غیرایرانی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری گفته است: «۴۰هزار دانشجوی غیرایرانی در ۴۳مرکز دانشگاهی در حال تحصیل هستند.» اما چند ماه بعد و در اسفند همان سال منیعی، معاون پژوهشی موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش‌عالی در نشست «دانشجویان بین‌الملل: چالش‌ها و موانع جذب» این تعداد را ۲۱هزار نفر عنوان کرده است. اینها تازه‌ترین آمارهای منتشر شده از تعداد دانشجویان خارجی در ایران است. کمی که به عقب برویم آمارهای متفاوت‌تری هم می‌توان پیدا کرد. به عنوان مثال سه سال پیش حسین سالار آملی، قائم مقام وقت وزیر علوم در امور بین‌الملل اعلام کرده بود ۵۲هزار دانشجوی خارجی در ایران تحصیل می‌کنند؛ در حالی که از زبان مسؤولان همواره عنوان شده که میزان حضور دانشجویان خارجی طی ۱۰سال گذشته همواره صعودی بوده است. هر چند براساس برنامه ششم توسعه در بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها رسیدن به عدد ۷۵هزار دانشجوی بین‌المللی در دستور کار قرار دارد و با توجه به جمعیت ۴۰هزار دانشجویی فعلی بین‌المللی در ایران راه پرپیچ و خمی برای رسیدن به عدد ۷۵هزار در پیش خواهد بود.

دانشجویان خارجی از کجا می‌آیند؟

عبدالحمید علیزاده، مدیرکل امور دانشجویان غیرایرانی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ۴۰هزار دانشجوی خارجی در ایران را از ۱۲۹ملیت مختلف عنوان کرده است. هر چند در ظاهر این تنوع قومیتی میان ۴۰هزار دانشجو جالب توجه است اما آمارهای رسمی که از زبان رضا منیعی، معاون پژوهشی موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی اعلام شده نشان می‌دهد ۹۵درصد از دانشجویان بین‌المللی حاضر در ایران از شش‌کشور افغانستان، عراق، لبنان، سوریه، چین و پاکستان می‌آیند و دوسوم دانشجویان هم تبعه افغانستان هستند. با این حساب فقط ۵درصد باقیمانده شامل ۱۲۳ملیت مختلف شده‌اند. به این مفهوم که به گواه این آمارها ۲۰۰۰دانشجوی خارجی مشغول به تحصیل در ایران از ۱۲۳ملیت مختلف در دانشگاه‌های ایران حضور دارند. فارغ از بار علمی این دانشجویان که البته ابزاری برای سنجش آن وجود ندارد تعداد این دانشجویان در برابر دانشجویان ایرانی مشغول به تحصیل در خارج از کشور هم جالب توجه است. به‌گونه‌ای که کشور ما سال ۲۰۱۶ در قبال ۱۸هزار دانشجوی خارجی مشغول تحصیل در ایران، ۵۲هزار دانشجوی ایرانی در خارج از ایران داشته است اما کشوری همچون ترکیه درحالی که فقط ۴۶هزار دانشجو در خارج از کشور خود داشته توانسته ۱۰۶هزار دانشجو را در دانشگاه‌های خود جذب کند.

دانشجویان خارجی در ایران چه می‌خوانند؟

بسیاری از کشورها در آموزش‌عالی به اعتبار در رشته خاصی شهرت دارند. همین است که بسیاری از دانشجویان برای اعتبار مدرک اخذ شده کشور مقصد و دانشگاه آن کشور را انتخاب می‌کنند اما در ایران چه رشته‌هایی برای دانشجویان خارجی مشغول به تحصیل جذابیت بیشتری داشته است؟ در رتبه‌بندی رشته‌ای زبان فارسی، پزشکی، حقوق، مهندسی عمران و حسابداری در صدر فهرست محبوب‌ترین رشته‌های دانشجویان خارجی در ایران هستند. آخرین آمارهای تفکیک شده درباره رشته‌های مورد علاقه این دانشجویان مربوط به مهر ۱۳۹۷است و نشان می‌دهد حدود ۴۷درصد دانشجویان خارجی در رشته‌های علوم انسانی، حدود ۲۳درصد در علوم مهندسی، ۱۶درصد در علوم پزشکی و حدود ۶درصد در علوم پایه تحصیل می‌کنند.

انگیزه حضور دانشجویان خارجی چیست؟

حتی با عیار کمیت هم حضور ۴۰هزار دانشجوی خارجی در ایران تعداد قابل توجهی نیست حتی اگر بدانیم ۹۵درصد از آنها اهل کشورهایی هستند که وضعیت جایگاه دانشگاه‌هایشان در جهان فاصله معناداری با ایران دارد اما همین تعداد دانشجو به چه انگیزه‌ای مشغول به تحصیل در ایران شده‌اند؟ محمد فاضل، کارشناس حوزه آموزش به جام‌جم می‌گوید: «این‌که دانشگاه‌های ایران در فهرست اعتباری دانشگاه‌های معتبر جهان جایگاه قابل‌توجهی ندارند درست است اما نباید از کیفیت آموزشی و جایگاهی دانشگاهی ایران در منطقه بگذریم.» او معتقد است احتمالا نباید جذابیت کیفیت آموزشی دانشگاه‌های ایران را دلیل اولیه برای حضور این دانشجویان محسوب کنیم و دلایل دیگری همچون وضعیت سیاسی و اجتماعی کشورهای منطقه را باید دخیل در انگیزه حضور آنها بدانیم. این گفته محمد فاضل اتفاقا سرفصل چالش‌هایی است که برخی آن را تعبیر به خودتحقیری می‌کنند. آنها می‌گویند حضور ۴۰هزار دانشجوی خارجی فارغ از ملیت و نوع درسی که می‌خوانند قابل‌توجه است و کیفیت بالای نظام آموزشی ایران دلیلی بر حضور اکثریت آنها در ایران است. رضا منیعی اما موضوع قابل توجه دیگری را دلیل افزایش حضور دانشجویان خارجی در ایران می‌داند. معاون پژوهشی موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش‌عالی می‌گوید: «سهم دانشجویان خارجی در ایران افزایش یافته است اما این موضوع به دلیل کاهش تعداد دانشجویان ایرانی بوده است. به‌گونه‌ای که تعداد دانشجویان کل کشور از ۴میلیون و ۸۰۰هزار نفر در سال ۱۳۹۲ به ۳میلیون و ۳۷۳هزار نفر در سال ۹۸ رسیده است.»

بحران صندلی‌های خالی و تجارت دانشجو

نه باید تفاخر به کیفیت احتمالی بالای آموزشی دانشگاه‌های ایران داشته باشیم و نه در ورطه خودتحقیری غلت بزنیم. موضوع دانشجویان خارجی در هر کشوری یک سوی اقتصادی مهم دارد. این سویه اقتصادی در ایران به چند دلیل مهم بیشتر به چشم می‌آید.

یکی موضوع تحریم‌های ظالمانه و ارزآوری است که می‌تواند حضور دانشجویان خارجی را به همراه داشته باشد و دیگری بحران صندلی‌های خالی و هرم جمعیتی ایران است که باعث شده بسیاری از دانشگاه‌های ایران را به سمت انحلال و ورشکستگی بکشاند و در این میان چه راهی بهتر از جذب دانشجوی خارجی برای پر کردن این صندلی‌ها. موضوعی که باعث شده بحث بر سر جذب دانشجوی خارجی میان کشورهای منطقه بالا بگیرد و هر کدام از این کشورها سعی می‌کنند به دلیل درآمدهای مورد اشاره، تعداد بیشتری از دانشجویان خارجی را به دانشگاه‌های کشورشان بکشانند. وقتی از اهمیت درآمد در این حوزه حرف می‌زنیم بهتر است بدانیم کشور استرالیا در سال ۲۰۱۸ حدود ۳۸میلیارد دلار از این طریق کسب درآمد داشته است یا اشاره کنیم به کشور مالزی که صنعت آموزش‌عالی آن پس از صنعت پالم و گردشگری سومین منبع درآمد این کشور است.

حمیدرضا امیری‌نیا، دبیر کمیسیون روابط علمی بین‌المللی ستاد علم و فناوری شورای‌عالی انقلاب فرهنگی هم آمار قابل توجهی در این حوزه اعلام کرده است.

به گفته او گردش مالی حاصل از دانشجویان خارجی در جهان ۳۰۰میلیارد دلار است و از آنجا که ایران یک درصد از جمعیت دنیا را دارد، بنابراین به اعتقاد او: «این ظرفیت را داریم که سه‌میلیارد دلار از طریق دانشجویان خارجی جذب کنیم.»

۵۰میلیون درآمد ۳۷۵میلیون هزینه

به نظر می‌رسد ما نتوانسته‌ایم بازاریابی مناسبی در حوزه جذب دانشجویان بین‌المللی داشته باشیم. در حالی که بسیاری از دانشگاه‌های جهان فارغ از کیفیت آموزشی به دنبال روش‌های مختلف ایجاد جذابیت برای دانشجویان خارجی هستند ما در این حوزه غفلت داشته‌ایم. فارغ از آن، افق نگاه مسؤولان حالا این است که بتوانیم در سال از راه جذب دانشجویان خارجی سه‌میلیارد دلار هم جذب کنیم. وقتی حرف از ارزآوری و درآمد به واسطه حضور دانشجویان خارجی می‌شود می‌توان چرتکه به دست به محاسبه میزان این درآمدها هم پرداخت. سوال این است که هر دانشجوی خارجی به طور متوسط چقدر درآمد برای ایران دارد؟ چون برای کسب پاسخ مستند به این پرسش به جایی نرسیدیم دست به دامن آمارها شدیم.

براساس داده‌های موجود شهریه‌های پرداختی توسط دانشجویان خارجی به دو دسته تقسیم می‌شود که با توجه به نحوه جذب آنهاست، گروه اول، افرادی هستند که جزو اتباع خارجی در داخل کشور محسوب می‌شوند و از طریق کنکور در مراکز آموزش‌عالی ایران پذیرفته می‌شوند و گروه دوم، دانشجویانی هستند که از طریق مجوزهایی که وزارت علوم به دانشگاه‌ها می‌دهد توسط خود دانشگاه‌ها پذیرش می‌شوند. میزان شهریه تحصیلی دانشجویان خارجی غیربورسیه برای هر نیمسال تحصیلی در دانشگاه اصفهان تا سال گذشته به طور میانگین برای هر ترم حدود ۲۰۰۰هزار دلار بوده است. نکته جالب توجه این است که ۹۵درصد از دانشجویان خارجی در ایران جمعیتی بالغ بر ۳۸هزار نفر را شامل می‌شوند که به گفته مسؤولان وزارت آموزش‌عالی دو سوم از این تعداد را دانشجویان تبعه افغانستان تشکیل می‌دهند، به این مفهوم که حدود ۲۵ هزار دانشجوی خارجی ایران از کشور افغانستان است. سال گذشته هم از زبان مدیرکل امور دانشجویان غیرایرانی سازمان امور دانشجویان وزارت علوم نقل شده که «دانشجویان خارجی که در دانشگاه‌های کشور تحصیل می‌کنند، تنها در صورت کسب رتبه‌های تک رقمی و دورقمی در آزمون‌های سازمان سنجش از سوی وزارت علوم بورسیه می‌شوند».

به این مفهوم که از این تعداد ۲۵هزار نفر تعداد انگشت‌شماری احتمالا بورسیه شده‌اند و بقیه این افراد باید شهریه‌های مورد نظر را پرداخت کنند. با این حساب تنها درآمد حاصل از شهریه ۲۵هزار دانشجوی تبعه افغانستان در سال حدود ۵۰میلیون دلار می‌شود اما عباس عراقچی، معاون وزیر خارجه ایران در اردیبهشت سال ۹۸ اعلام کرده است: «بیش از ۲۳هزار دانشجوی افغانستانی در دانشگاه‌های ایران تحصیل می‌کنند. این آموزش‌ها هزینه بر است و برآورد می‌شود هر دانشجو سالانه ۱۵هزار یورو هزینه دارد». اگر ادعای او صحیح باشد ایران از حضور ۲۵هزار دانشجوی تبعه افغانستان در سال ۵۰میلیون دلار درآمد دارد و برای همین تعداد در یک سال ۳۷۵میلیون یورو هزینه می‌کند!

حق با شماست

info@jamejamdaily.ir

روابط عمومی: ۲۲۲۶۲۱۴۲

#خودرو_کیفیت

انوری از تهران:

چرا هیچ نظارتی روی قیمت‌گذاری خودروهای خارجی مخصوصا خودروهای چینی وجود ندارد؟ خودروهای بی‌کیفیت را با مبالغی هنگفت به فروش می‌رسانند.

#مسکن_گران

شهروندی از تهران:

چرا دولت فقط به فکر تامین مسکن جوانان و زوج‌های جوان است؟ مگر میانسالانی که فاقد مسکن هستند نیاز به سرپناه ندارند؟ لطفا برای این افراد نیز امتیازات خاصی در نظر گرفته شود.

#بزرگراه_ترافیک

گودرزی از تهران:

از کارشناسان ترافیک تقاضا داریم حاشیه‌های بزرگراه امام‌علی(ع) را افزایش دهند تا از ترافیک این بزرگراه هنگام تصادف و نقص فنی خودروها کاسته شود.

جوابیه

در پی درج پیامی شنبه ۱۳۹۹/۱۰/۶ با عنوان «سگ‌های بی‌صاحب در ارتفاعات مینی‌سیتی و نحوه غذادادن شهروندان» رئیس روابط‌عمومی شهرداری منطقه یک شهر تهران با ارسال نمابری اعلام کرد: در مجموعه شهرداری تهران، شرکت ساماندهی صنایع و مشاغل شهر وظیفه مدیریت و کنترل حیوانات شهری را بر عهده دارد که این شرکت به‌صورت مستمر اقدام به اعزام اکیپ‌های زنده‌گیری سگ‌های بلاصاحب در مناطق ۲۲گانه می‌نماید که پس از زنده‌گیری، واکسیناسیون و عقیم‌سازی آنها را در طبیعت رهاسازی می‌کند. در حال حاضر طرح ضربتی در دو نوبت پنج‌روزه با استفاده از هفت اکیپ در این خصوص در سطح منطقه فعال می‌باشد. لازم به ذکر است در برخی محدوده‌های نزدیک حریم شهر از جمله محدوده‌های کوهستانی منطقه یک، این حیوانات به منظور دستیابی به غذا به پائین‌دست می‌آیند و موجب مزاحمت شهروندان می‌شوند که حسب نیاز به‌صورت مستمر به زنده‌گیری آنها توسط اکیپ‌های اعزامی اقدام می‌شود. همچنین اقداماتی چون تعبیه دستگاه آب و غذادهی به حیوانات در بوستان قیطریه و... در حال اجراست و طرح‌های مناسب دیگری نیز با توجه به اولویت‌های منطقه در دست اقدام است.